

ΙΣΤΟΡΙΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
2007

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1. Πώς αντιμετώπισαν τη ναυμαχία του Ναυαρίνου (8/20 Οκτωβρίου 1827) οι Έλληνες, ο Σουλτάνος και οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής;
Μονάδες 10

A.1.2. Ποια μέτρα πήραν μη δικτατορικά κράτη της Ευρώπης, μιμούμενα τις Η.Π.Α., για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης του 1929;
Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις που ακολουθούν γράφοντας στο τετράδιό σας τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί στην κάθε πρόταση:

- α.** Η Κύπρος παραδόθηκε από τους Τούρκους στους Άγγλους με τη Συνθήκη των Σεβρών.
- β.** Τα Δωδεκάνησα ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα το 1948.
- γ.** Ο Δημήτριος Υψηλάντης διατύπωσε έντονες επικρίσεις για το «ψήφισμα της υποτέλειας».
- δ.** Με τις ενέργειες του Αλέξανδρου Σβώλου συγκλήθηκε η διάσκεψη στο Λίβανο.
- ε.** Μεταξύ της Σοβιετικής Ένωσης και του καθεστώτος του Κεμάλ υπεγράφη Σύμφωνο Φιλίας το Μάρτιο του 1921.

Μονάδες 10

A.2.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των ακόλουθων όρων:

- α.** Ανατολικό Ζήτημα
- β.** «άψογη στάση»
- γ.** Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.)

Μονάδες 15

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να αναφερθείτε:

α. στα αίτια των Βαλκανικών πολέμων,

Μονάδες 15

β. στο περιεχόμενο της συνθήκης με την οποία τερματίστηκε ο Α΄ Βαλκανικός πόλεμος.

Μονάδες 10

ΚΕΙΜΕΝΟ Α΄

Εκείνη την άνοιξη και το καλοκαίρι τα γεγονότα είχαν εξελιχθεί ταχύτατα. Τμήματα της οθωμανικής Μακεδονίας έδειχναν έτοιμα να πέσουν στα χέρια είτε της Ιταλίας (που είχε πολεμήσει εναντίον της αυτοκρατορίας με αντικείμενο την Τριπολίτιδα) είτε των Αλβανών εξεγερμένων, οι οποίοι απαιτούσαν ν' αποκτήσουν δικό τους κράτος. Αυτή ήταν ίσως η μοναδική απειλή που μπορούσε να κάνει τα βαλκανικά κράτη να ομονοήσουν, και μέσα σ' ένα διπλωματικό ανεμοστρόβιλο το Μαυροβούνιο, η Σερβία, η Βουλγαρία και η Ελλάδα υπέγραψαν μια σειρά από διμερείς συμφωνίες και αποφάσισαν να επιτεθούν τον Οκτώβρη εναντίον των Οθωμανών.

(Mark Mazower, *Θεσσαλονίκη. Πόλη των φαντασμάτων*, Μετάφρ. Κ. Κουρεμένος, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2006, σελ. 352.)

ΚΕΙΜΕΝΟ Β΄

Συνθήκη Λονδίνου
Άρθρον 2

Η Αυτού Μεγαλειότης ο Αυτοκράτωρ των Οθωμανών εκχωρεί προς τας Αυτών Μεγαλειότητος τους Συμμάχους Ηγεμόνας πάσας τας επί της ευρωπαϊκής ηπείρου εδαφικές εκτάσεις της Αυτοκρατορίας Αυτού προς δυσμάς, γραμμής αρχομένης από της επί του Αιγαίου πελάγους Αίνου μέχρι της επί του Ευξείνου Πόντου Μηδείας, εξαιρουμένης της Αλβανίας.

Άρθρον 4

Η Αυτού Μεγαλειότης ο Αυτοκράτωρ των Οθωμανών δηλοί ότι εκχωρεί εις τας Αυτών Μεγαλειότητος τους Συμμάχους Ηγεμόνας την νήσον Κρήτην και ότι παραιτείται υπέρ Αυτών πάντων των ων εκέκτητο¹ επί της νήσου ταύτης κυριαρχικών και άλλων δικαιωμάτων.

1. των ων εκέκτητο: όσων ήταν κύριος, όσα κατείχε

ΘΕΜΑ Β2

Αντλώντας στοιχεία από το παρακάτω κείμενο και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις να αναφερθείτε:

α. στις απαιτήσεις του Στρατιωτικού Συνδέσμου (1909),

Μονάδες 15

β. στον τρόπο με τον οποίο επιβλήθηκε ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος και στις πολιτικές συνέπειες που άμεσα προέκυψαν.

Μονάδες 10

ΚΕΙΜΕΝΟ

Στο πρόγραμμα του Στρατιωτικού Συνδέσμου, δεν υπάρχει σημείο που να δείχνει ότι πίσω από τις ξιφολόγχες κρυβόταν η επαναστατημένη αστική τάξη. Οι αξιωματικοί:

[...]

- απαιτούσαν, πάντως «όπως ο τε Διάδοχος και οι Βασιλόπαιδες απόσχωσι¹ της ενεργού και διοικητικής εν τω στρατώ και τω ναυτικώ υπηρεσίας».
- υπέβαλαν «την παράκλησιν όπως εν τω μέλλοντι ο Βασιλεύς (...) απαιτή ίνα οι Υπουργοί των Στρατιωτικών και των Ναυτικών προέρχωνται εξ ανωτέρων αξιωματικών».
- εκδήλωναν τον «πόθον (...) όπως η Διοίκησις της χώρας καταστή χρηστή και έντιμος, όπως η Δικαιοσύνη απονέμηται ταχέως μετ' αμεροληψίας και ισότητος, (...) όπως η Εκπαίδευσις του Λαού καταστή λυσιτελής² διά τον πρακτικόν βίον και τας στρατιωτικάς ανάγκας της Χώρας, όπως η ζωή, η τιμή και η περιουσία των πολιτών εξασφαλισθώσιν και τέλος όπως τα οικονομικά ανορθωθώσι, λαμβανομένων των απαιτουμένων μέτρων προς λελογισμένην διαρρύθμισιν των εσόδων και εξόδων του Κράτους (...)

1. απόσχωσι: απέχουν

2. λυσιτελής: ωφέλιμη

(Γ. Δερτιλής, *Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση 1880-1909*, σελ. 186-187.)

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1.

Α' τεύχος σελ. 130: «Η άρνηση ή η κωλυσιεργία του Ιμπραήμ... όπου υπογράφηκε και η ομώνυμη συνθήκη».

A.1.2

Β' τεύχος σελ. 161: «Στις 22 Οκτωβρίου 1929 ... τίτλοι μετοχών», σελ. 162: Οι αμερικανικές τράπεζες, που είχαν δανείσει χρήματα στις άλλες χώρες επιδιώκουν να επαναπατρίσουν τα κεφάλαιά τους, για να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές δυσκολίες, σελ. 166-167: «Παντού, όπως ακριβώς ... να μειώσουν την ανεργία».

ΘΕΜΑ Α.2

A.2.1

- A. Λάθος, Α' τεύχος, σελ. 295
- B. Σωστό, Β' τεύχος, σελ. 401.
- Γ. Σωστό, Α' τεύχος, σελ. 128-129.
- Δ. Λάθος, Β' τεύχος, σελ. 290-291.
- Ε. Σωστό, Β' τεύχος, σελ. 97-98.

A.2.2

Ανατολικό Ζήτημα: Α' τεύχος, σελ. 131: «Οι Ευρωπαϊκές Δυνάμεις αντιμετώπιζαν το Ελληνικό Ζήτημα ως μια φάση του Ανατολικού Ζητήματος, που σήμαινε αγώνα μεταξύ τους για την εκμετάλλευση της σουλτανικής αδυναμίας ή τη διανομή της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Το ζήτημα αυτό είχε γεννηθεί πολύ νωρίτερα και επρόκειτο να συνεχιστεί άλλα εκατό χρόνια αργότερα».

σελ. 289: Πτυχή του Ανατολικού ζητήματος είναι και το Κρητικό ζήτημα, γιατί: «1) Συνδέεται με την τύχη της οθωμανικής αυτοκρατορίας που η μεν Ρωσία επιθυμεί τη διάλυσή της, η δε Αγγλία τη διατήρησή της. 2) Έχει σχέση με την ισχυροποίηση της Ελλάδας, η οποία θα ενισχυόταν με την προσθήκη νέων εδαφών και πληθυσμού».

«άψογη στάση»: Α' τεύχος, σελ. 303:

Μετά την επικράτηση των Νεότουρκων (1908) παρατηρείται μία προσπάθεια ανανέωσης της πολιτικής ζωής στην Ελλάδα. «Την ίδια εποχή η Ελλάδα αδυνατούσε να βοηθήσει τους Έλληνες της Μακεδονίας και της Θράκης που τώρα απειλούνταν με εκτουρκισμό ή

μετοικεσία, σύμφωνα με τα διαφαινόμενα σχέδια των Νεότουρκων. Δεν τολμούσε επίσης να δεχτεί την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα που οι Κρήτες μαχητικά την επιδίωκαν και η ελληνική κοινή γνώμη ένθερμα την αποδεχόταν. Η Ελλάδα τότε τήρησε «άψογη στάση» που αύξησε την αντιδημοτικότητα της κυβέρνησης και του βασιλιά».

Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών (Ε.Ο.Κ.Α.): Β΄ τεύχος, σελ. 401

Κυπριακή επαναστατική οργάνωση (Ε.Ο.Κ.Α.) με στρατιωτικό συντονιστή το στρατηγό Γεώργιο Γρίβα (Διγενή), που εξαπέλυσε ένοπλο αγώνα απέναντι στην άρνηση της Βρετανικής κυβέρνησης να δεχτεί τη θέληση του κυπριακού λαού, ο οποίος τάσσεται υπέρ της ένωσης του νησιού με την Ελλάδα με δημοψήφισμα (96% των ψήφων).

ΟΜΑΔΑ Β

ΘΕΜΑ Β1

Το χρονικό διάστημα πριν από τους βαλκανικούς πολέμους σημαδεύτηκε από τον ανταγωνισμό των Μεγάλων Δυνάμεων για την εδραίωση και επέκταση της κυριαρχίας τους στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο, αλλά και από τη διαμάχη μεταξύ των βαλκανικών κρατών για τη διανομή των ευρωπαϊκών εδαφών της οθωμανικής αυτοκρατορίας. Τα παραθέματα παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τα αίτια των βαλκανικών πολέμων καθώς και το περιεχόμενο της συνθήκης του Λονδίνου, με την οποία έληξε ο πρώτος βαλκανικός πόλεμος.

α. Όσον αφορά τα αίτια του πρώτου βαλκανικού πολέμου πρέπει να αναφερθούν οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο Β΄ τεύχος, σελ. 36-37 «Στο μεταξύ η γερμανική ... του αλύτρωτου ελληνισμού».

Το πρώτο παράθεμα, που αποτελεί απόσπασμα από το βιβλίο του Μαζάουερ «Θεσσαλονίκη. Πόλη των φαντασμάτων» επιβεβαιώνει αλλά και συμπληρώνει την ιστορική αφήγηση. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της επεκτατικής της πολιτικής, το Σεπτέμβριο του 1911 η Ιταλία επιτέθηκε στη Λιβύη, που ήταν τουρκική κτήση, με αποτέλεσμα την έναρξη του ιταλοτουρκικού πολέμου του 1911-1912.

Το Μάιο του 1912 ο πόλεμος μεταφέρθηκε στα Δωδεκάνησα, δηλαδή εγγύτερα στη βαλκανική χερσόνησο. Την ίδια περίοδο εκδηλώθηκε η αλβανική εθνική επανάσταση, με στόχο την ίδρυση ανεξάρτητου αλβανικού κράτους. Αυτές οι εξελίξεις θορύβησαν τα βαλκανικά κράτη, που ανησυχούσαν μήπως περιοχές της υπό οθωμανική κυριαρχία Μακεδονίας καταληφθούν είτε από τους Ιταλούς είτε από τους επαναστατημένους Αλβανούς. Οι βαλκανικές

χώρες αναγκάστηκαν να συνεργαστούν, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι σε μια μελλοντική διανομή της Μακεδονίας θα συμμετείχαν μόνο τα ήδη υπάρχοντα βαλκανικά κράτη (Ελλάδα, Σερβία, Μαυροβούνιο, Βουλγαρία). Η συνεργασία αυτή εκφράστηκε με πυρετώδεις διπλωματικές διαδικασίες που κατέληξαν στη σύναψη διαβαλκανικών στρατιωτικών συμφωνιών, με στόχο την κατάληψη των βαλκανικών εδαφών της Τουρκίας. Έτσι, τον Οκτώβριο του 1912 τα βαλκανικά κράτη κήρυξαν τον πόλεμο στην οθωμανική αυτοκρατορία.

Όσον αφορά τα αίτια του δεύτερου βαλκανικού πολέμου πρέπει να αναφερθούν οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο Β΄ τεύχος, σελ. 45 «*Μετά τη συνθήκη του Λονδίνου... τα απελευθερωμένα εδάφη*».

β. Όσον αφορά το περιεχόμενο της συνθήκης του Λονδίνου με την οποία τερματίστηκε ο πρώτος βαλκανικός πόλεμος πρέπει να αναφερθούν οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο Β΄ τεύχος, σελ. 41-43 «*Ο α΄ βαλκανικός πόλεμος έληξε... μεταξύ των συμμάχων αυτή τη φορά*».

Το δεύτερο παράθεμα περιλαμβάνει το δεύτερο και το τέταρτο άρθρο της συνθήκης του Λονδίνου με βάση τα οποία επιβεβαιώνεται η ιστορική αφήγηση. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 2 ο σουλτάνος εκχωρεί στις βαλκανικές χώρες τα κυριαρχικά του δικαιώματα στα εδάφη δυτικά της γραμμής Αίνου-Μηδείας πλην της Αλβανίας. Αυτό πρακτικά σήμαινε ότι πραγματοποιούνταν ο βασικός στόχος των συμμαχικών βαλκανικών κρατών για κατάλυση της οθωμανικής κυριαρχίας στα Βαλκάνια.

Σύμφωνα με το άρθρο 4, ο σουλτάνος αποδέχεται την οριστική απώλεια της Κρήτης και την οριστική ρύθμιση του κρητικού ζητήματος από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Έτσι, τερματίζεται τυπικά και οριστικά η οθωμανική επικυριαρχία στην Κρήτη.

Το οριστικό καθεστώς των οθωμανικών κτήσεων στα Βαλκάνια θα καθοριστεί με τη συνθήκη του Βουκουρεστίου (28 Ιουλίου-10 Αυγούστου 1913).

B.2.

α) Στα τέλη του 19ου και στις αρχές του 20ού αιώνα διάφορα αίτια και αφορμές προκαλούσαν δυσφορία και απογοήτευση για την κατάσταση της Ελλάδας στον εθνικό, στρατιωτικό, οικονομικό, κοινωνικό εκπαιδευτικό, πολιτικό τομέα.

Μέσα σε αυτήν την ατμόσφαιρα, το Μάιο του 1909, μια ομάδα αξιωματικών σχημάτισε το Στρατιωτικό Σύνδεσμο, ο οποίος αμέσως απαίτησε αναδιοργάνωση του στρατού και του στόλου, **γεγονός που**

πιστοποιείται και από το απόσπασμα με τα αιτήματα του Στρατιωτικού Συνδέσμου, όπως αυτά καταγράφονται στο κείμενο του Γ. Δερτιλή, στο οποίο γίνεται λόγος για την παράκληση του Στρατιωτικού Συνδέσμου ο Βασιλιάς να απαιτεί στο μέλλον οι υπουργοί Στρατιωτικών και Ναυτικών να προέρχονται από την τάξη των ανώτερων αξιωματικών.

Επιπλέον, ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος απαίτησε την απομάκρυνση των πριγκίπων από στρατιωτικές θέσεις. **Το συγκεκριμένο αίτημα τεκμηριώνεται** από το ίδιο απόσπασμα, καθώς φαίνεται ολοκάθαρα η απαίτηση των στρατιωτικών να απέχουν ο Διάδοχος Κωνσταντίνος και οι Πρίγκιπες από κάθε ενεργή διοικητική παρουσία τόσο στο Στρατό όσο και στο Ναυτικό.

Τέλος, ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος διατύπωσε αιτήματα όσον αφορά τη γενικότερη ανανέωση της πολιτικής ζωής. Εδώ το απόσπασμα είναι εξαιρετικά διαφωτιστικό, αφού δίνει αναλυτικές πληροφορίες **και συμπληρώνει** την ασαφή διατύπωση του σχολικού βιβλίου.

Πιο συγκεκριμένα, τα μέλη του Στρατιωτικού Συνδέσμου εκδηλώνουν την επιθυμία να γίνουν αλλαγές ώστε ο κρατικός μηχανισμός και, γενικότερα, η διοίκηση της χώρας να είναι έντιμη και αποτελεσματική.

Επιπρόσθετα, γίνεται αναφορά στον τρόπο λειτουργίας και απονομής της Δικαιοσύνης, και τονίζεται η ανάγκη να απονέμεται γρήγορα, αμερόληπτα και αντικειμενικά, στα πλαίσια της ισότητας των πολιτών.

Ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος δεν παραλείπει να αναφερθεί και στα εκπαιδευτικά ζητήματα. Τονίζει τη χρησιμότητα μιας ωφέλιμης για το λαό εκπαίδευσης, που οφείλει να έχει πρακτικό προσανατολισμό (η κριτική αφορά το θεωρητικό προσανατολισμό της εκπαίδευσης, που δεν κάλυπτε τις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας) αλλά και να εξυπηρετεί τις στρατιωτικές ανάγκες της χώρας (αίτημα που σχετίζεται με την αρτιότερη εκπαίδευση των αξιωματικών).

Ακόμη, τονίζουν ότι επιβάλλεται η λήψη μέτρων που θα διασφαλίζουν τη ζωή, την τιμή και την περιουσία των πολιτών.

Τέλος, θεωρούν ότι οφείλει η πολιτική ηγεσία της χώρας να βελτιώσει τα οικονομικά δεδομένα της χώρας μέσω της ορθολογικής διαχείρισης των εσόδων και εξόδων του κράτους.

Αξίζει εδώ να σημειωθεί η παρατήρηση του Γ. Δερτιλή ότι στο πρόγραμμα του Στρατιωτικού Συνδέσμου δεν υπάρχει ξεκάθαρο σημείο που να πιστοποιεί ότι πίσω από τους στρατιωτικούς κρύβεται η ανερχόμενη ελληνική αστική τάξη, που διεκδικούσε και αυτή, με τη σειρά της, συμμετοχή στην πολιτική εξουσία.

β) Την αρχηγία του Συνδέσμου οι αξιωματικοί ανέθεσαν στο συνταγματάρχη Νικόλαο Ζορμπά. Επειδή ο Σύνδεσμος αντιμετώπισε απροθυμία των πολιτικών και του Βασιλιά να δεχτούν το πρόγραμμά του, αποφάσισε να το επιβάλει πραξικοπηματικά. Τη νύχτα της 15^{ης}

Αυγούστου 1909 ο Στρατιωτικός Σύνδεσμος οργανώνει κίνημα το οποίο επικράτησε χωρίς δυσκολία. Η κυβέρνηση του Δημητρίου Ράλλη παραιτείται και η νέα κυβέρνηση, με πρωθυπουργό τον Κυριακούλη Μαυρομιχάλη, αναγκάστηκε να δεχτεί τις περισσότερες αξιώσεις του Συνδέσμου, ο οποίος όμως έκρινε ασφαλέστερο τελικά να καλέσει ως πολιτικό του σύμβουλο τον Ελευθέριο Βενιζέλο, ο οποίος είχε διακριθεί στην Κρήτη με τη σθεναρή στάση του απέναντι στον πρίγκιπα Γεώργιο. Έτσι, αρχίζει μια νέα περίοδος για τη χώρα.